

Стевана Сремац

ЈЕДНО ЈЕ СИГУРНО, ИЛИ ИМА ИЛИ НЕМА

-Да има брашно к'о што нема масло, па да расучем једну гибаницу, тапа-тап, тапа-тап! Кора по кора, а свака преко цели астал! Па једна окол другу, у голему тепсију! Да се испече сас душу, да буде жута к'о на сл'нце да је печена, па кад гу извадим - а оно кипи маст по њу! А меерише!

-Мамо, ја би оној коло у средину! Дај прво мене!

-Ђути, срам да те је, ало једна ненасита! Најмалечак си а одма за средину!

-Доста бре, карате се за немесену гибаницу!

-Па што да правимо, татко, да има месена, ми се не би карали него би ручали!

-Ајде, ти малечак, бриши нос, па надвор! Ће да буде гибаница, ако саг нема, даће Бог!

-Само нек' дава побрже, ја сам гладан!

И њако...

То му је било први пут. Патка се није ни гласнула, заврнуо јој је шију, а оно двоје малих су пазили да ко не наиђе, нису знали чија је, видело се да је залутала. Черупали су је заједно. Опрали је у реци. Па је он наложио ватру, направио ражањ.

Јели су брзо, похлепно гутали комаде полуживог меса, кад је наишао отац.

-Татко...

Чекао је шамар. Грмљавину. Претње.

Отац је стајао и ћутао. Неко време. Онда је само презриво процедио кроз зубе:

-Циганска посла.

Окренуо се и отишао. Сви троје су одмах кренули за њим као да их је конопцем повукао, погнутих глава, идући полако, да га не сустигну.

Око угаслог огњишта остале су разбацане птичје кости.

Мало по мало.

Небојша је дуго склањао поглед пред оцем.

А онда, капија је била отворена а хлеб тек извађен из фуруне, румен и мирисан поређан на даску и овлаш прекривен белом крпом, танком, па се на свежем јутарњем ваздуху пушио кроз њу.

Хлеб је био велики, није могао да стане под џемпер. Небојша се пресавио, обавио се сав око њега а врела, храпава кора пекла му је стомак. Утрчао је у жбуње поред реке, уверен да га нико није видео. Али, кад се окренуо, на капији кроз коју је протрчао стајала је домаћица, тетка-Роса, са руком на устима и гледала ка њему. Па се без речи окренула и ушла у двориште. Учини му се да чује оца како презриво каже:

-Циганска посла!

Љутито удари песницом о земљу. Да ли је отац икада био гладан. Нити ради нити једе. Сасушио се, спекао и само жваће нешто у празно. Брига њега!

Чекао је мало, па како се ништа није догађало, скинуо је џемпер, умотао хлеб, затрпао га грањем и лишћем и отишао по браћу.

Јели су колико су год могли. Смејали се, шалили, отимали један другом из руке. Нису све могли да поједу, нити су смели кући да донесу, па су комад који је преостао бацили у реку, рибама.

Небојша је био љут на оца кад год није имало хране у кући.

Седи пред кућом, пуши кад има, пије кад има, кад нема трпи. И њима каже да трпе. Шта се може, каже. Мајка, ониска жена, ситна, а здрава и радна, помаже по селу и стално им понешто доноси у кецељи, али, мало је то.

Отац је повремено одлазио и није га било данима. Тражио је закопано благо, па кад га нађе, говорио је, више неће бити Циганин. Без зазора је причао како је он сам заправо копиле, није му отац Мирче Циганин, него газда код кога је његова мајка надничарила. И не доликује му да се скроз поциганчи, да ради ситне послове за парче хлеба.

Боље и да смо гладни, говорио је.

Жена му је стрпљиво одговарала као да објашњава детету:

-Еј, будало, то си што си, сас пепел да се трљаш не мож' да се опереш! Што ти па фали? Ми Цигани несмо ли људи? Ако си човек, човек си!

Узалуд. А глад не ваља, може да буде лош саветник. Небојша је почео да храни млађу браћу, како год се снађе. Понекад би ставио на

сто кокошку, сир, јаја, али чешће је водио браћу иза куће и тамо су се гостили. Био је опрезан, никад није узимао много и увек на другом месту. А дешавало се и да поштено заради, помогне негде око куће или у пољу.

Мајка ништа није питала, лакше јој је, ваљда, било да не зна. У погледу јој се видело задовољство што су се деца заоблила а кожа им сјајна и глатка. А отац...ко би га знао, он је ионако увек ћутао и мрштио се. И стално померао усне као да нешто жваће. Ваљда неку своју муку.

Али, онда је једне вечери Миле, син газда Перин ухватио Небојшу у кокошарнику са удављеном и под џемпер смотаном кокошком. Исте вечери отац се вратио са једног од својих похода а Небојша се, знајући да је отац прошао поред газда Перине куће, увукао у кревет и направио да спава.

Отац га је рано ујутру пробудио и још сањивог, уз љутило шиштање, без речи, немилице ударао врбовим прutom по целом телу све док га мајка није отела.

За то време, онај шарени Перин петао који му јуче за мало беше побегао, упорно је кукурикао под прозором.

А њосле...

Рада је увек носила белу блузу. Док су били деца викали су за њом:

Бела Рада! Бела Рада!

Бела је блуза на њој била увек чиста. Имала је две, кад једну опере, обуче другу. Косу је уплитала у кику, па обавијала око главе, као круну. Кад се сретну гледала га је право у очи, без осмеха.

Једном је застао, ухватио је за руку. Она је мирно извукла своје прсте из његове шаке, и продужила даље. Али, насмешила му се.

И више није имао сна.

Недељу дана касније донео је из града поклон за њу. Блузу од црвене свиле. Следеће недеље донео јој је злато, накита колико је у шаку могло да стане кад је заграбио. Зашто ли отац годинама рује земљу као кртица, кад је толико злата на све стране. Она је одмах све ставила на себе. Изгледала је као краљица. Обећала му се.

Прошло је годину, па и више док се вратио.

Кад се вратио, била је већ удата. Удали су је далеко, преко брда, бојали су се њега, кад се врати да неко чудо не направи.

Седео је на прагу и целог дана гледао тамо негде, низ пут којим су је одвели.

Није затвор за човека, мислио је. За човека је сунце, и киша и ветар ...па и онај шарени Перин петао коме је сто пута хтео шију да заврне, и путеви којима никада није ходао, можда и неће, али су ту, вазда отворени.

Правио је планове. Браћа су пристигла, могу заједно да копају. Неће они тражити злато које изгледа и не постоји иако годинама испија њиховог оца. Само су му очи на лицу остале, жељне и ужагрене, појела га грозница. Не, они ће ископати дубоку рупу на ничијој земљи, озидати кречану, продавати креч. Да је тешко, тешко је, зна он то, али може добро да се заради. Да се има...кол'ко - тол'ко.

И жена. То је за човека.

Дочекао је зору седећи пред кућом.

Кад зачу лепет крила, хитро се саже да каменом отера петла који беше управо истраго шију и раширио крила да запева.

Уместо тога се исправи, спусти камен низ ногу, и осмехну се.

-Кукуричи вала до миле воље!

Шта је за човека

Да смо живи и здрави,

Кој што нема да си набави,

Кад пијеш да ти ништа није,

Кад дајеш да ти се не познаје...

Изређа кум све што је знао, домаћин устаде и прими здравицу, изљуби се са њим па опет седе међу госте, за препун сто, и руком позва жену, која беше застала у послу и са задовољним осмехом гледала како наздрављају.

Рада и даље носи беле блузе. Црвену обуче само за велики празник. Као данас, на Ђурђевдан.

Те ноћи, кад ју је одвео од мужа и довео у кућу, отац је кроз трошне зубе, последњи пут презриво процедио:

- Циганска посла.

Мајка је сунула руком ка очевом лицу као да ће га ударити, али се зауставила, само му је оштро одбрусила, и пригрлила је Раду.

Небојша је пришао, обухватио рукама очеву кошчату главу, и загледао му се у очи, равно, изблиза. Сад је он проговорио кроз зубе, али не сиктаво као отац, него шкргутом.

- Циганска посла? Што је за Циганина? Све што је за човека... А што није за човека...није...

Небојша је лежао неко време, и од тада шепа на леву ногу. Причало се да су Радин муж и његов брат знали да долази, па су га сачекали повише куће са тојагама. А Рада се искрала, сустигла га онако пребијеног, помогла му да дође кући, и остала.

Како год било, никад се комшијски петао није веселије огласио под њиховим прозором него тог јутра.

За Ђурђевдан се не ради, нису ложили кречану, нигде није било дима ни гара. Дан је био светао, чист, и пун обећања.

Рада му приђе са осмехом, нешто је радила око шпорета па обриса руке шареном крпом коју одложи на ивицу стола.

-Што треба?- упита.

Он значајно подиже обрве.

-Радо, гибаницу овам'! Има вала у ову кућу и масло и брашно...

Прекине га кашаљ. Устаде од стола и окрену се у страну док се смири.

-Кречарска болест, рече извињавајући се, и врати се за сто. Па настави:

-Куме, једно је сигурно, испод оно брдо има бистар, студен извор, - или нема! Од та два једно је сигурно, има ил' нема! Е, па тол'ка ти је и сигурација у живот. Или дава ил' не дава, како коме, и како кад...ал' то не знаш док не провериш. Мора да отидеш под брдо да се увериш да ли има вода ил' нема.

А и кад дава, не дава за цабе...јок.

Него, ајде, куме, још по једну...

Кочоперни шарени петао ишао је ка отвореним вратима куће, лагано се гегајући с ноге на ногу, господствено, као да гази по своме дворишту. Дође до ивице прага, окрену главу у страну и изазивачки издужи врат гледајући унутра, ка њима.

Небојша се осврну око себе тражећи чиме да гађа уљеза, али Рада брзо стави прст на уста и он се попустљиво насмеши том њеном захтеву. Сви се примирише. Празник је, и незвани гост је гост.

Рада узме са стола комадић хлеба и баца пред петла. Он уплашено одскочи, потом приђе и кљуцну хлеб, једном, двапут, па нагло залепрша крилима, кукурикну као на поздрав, и побеже.

За њим је дуго у ваздуху лелујало једно шарено перо, као да се премишља - да падне, ил' да не падне...